

Ю. О. Дергачова
магістрант ННІ педагогіки (Магістратура
8.18010020 "Управління навчальним закладом"
Житомирського державного університету імені
Івана Франка, м. Житомир)
e-mail: yulka_dergacheva@mail.ru

**Розвиток лідерських якостей в процесі формування професійної
компетентності керівників навчальних закладів**

*У статті досліджується феномен лідерства в процесі формування
професійної компетентності керівників навчальних закладів.
Розкрито сутність поняття "лідерство" та подано модель розвитку
лідерського потенціалу майбутніх керівників-лідерів. Визначено
перелік якостей, які необхідні керівнику-лідеру навчального закладу для
здійснення управлінської діяльності.*

Актуальність дослідження. Сучасні аспекти розвитку освіти та
вимоги, які ставить перед нами суспільство, вимагають у підготовці

керівників навчальних закладів навичок, необхідних для створення оптимальних умов для розвитку кожної особистості, враховуючи індивідуальні властивості та інтереси. Завданням керівника навчального закладу є організація та сприяння розвитку тих необхідних якостей особистості, які дозволять стати активним повноправним громадянином своєї держави та самореалізуватись як особистість. Тому виникає потреба розвитку лідерських якостей в процесі формування професійної компетентності керівників навчальних закладів, які б дозволяли ефективно управляти навчальним закладом та забезпечуватимуть умови для всебічного розвитку особистості та успішної соціалізації учнів, вести за собою колектив, досягати поставлених цілей, знаходити спільну мову з колегами, учнями та батьками.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналізуючи праці українських та зарубіжних учених, визначаємо, що провідну роль у формуванні лідерських якостей майбутніх керівників навчальних закладів займають знання основ педагогічного менеджменту та практика управління навчальними закладами.. Питання розвитку лідерських якостей як найважливіше завдання майбутнього керівника навчального закладу у своїх працях розглядали такі науковці як, С. А. Калашникова, Ю. В. Г. Кремень, В. І. Маслов, О. Я. Савченко, О.В. Сазонова, С. О. Сисоєва та ін.

Метою статті є дослідження особливостей формування лідерських якостей майбутніх керівників-лідерів.

Завдання нашого дослідження полягало в розкритті сутності поняття "лідерство" та визначенні моделі розвитку лідерського потенціалу майбутніх керівників навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному тлумачному словнику української мови зазначено, що поняття "лідерство" визначається як вміння запалити у колег мрію, до якої вони прагнуть наблизитись [1: 457]. Тобто основою лідерства є здатність притягувати до себе людей, викликати захоплення та наслідування. Сила впливу на людину (співробітника) залежить від особистих якостей та характеристик керівника-лідера та тих людей, на яких він прагне вплинути [2: 15]. Лідерство є результатом взаємодії та обміну цінностями між лідером та послідовником. Тобто лідерство – це тип управлінської взаємодії, який заснований на стосунках домінування та підпорядкування в системі міжособистісних стосунків групи. Лідер не існує наодинці, це поняття слід розуміти як групове явище, воно є елементом групової структури. Якщо у людини немає

необхідних якостей для виконання ролі лідера і він не відчуває себе ним, тоді й колеги не будуть його сприймати в даній позиції [3, с. 88].

Лідерство визначається як соціально-психологічний феномен, який містить у собі динамічні процеси в малій групі. Ефективним лідерство стає тоді, коли досягнуто загальних цілей групи з максимальним ефектом в зазначені терміни. Лідерство є не тільки результатом впливу об'єктивних чинників (мети та завдань групи в конкретній ситуації), але й також суб'єктивних (потреб, інтересів, індивідуально-психологічних особливостей членів групи), і найголовніше від дій лідера, який виступає ініціатором та організатором групової діяльності [4, с. 245-247].

Говорячи про освітнє лідерство, ми визначаємо, що це нова управлінська парадигма, що є орієнтиром і механізмом для здійснення реформ у сфері освіти в умовах сучасних суспільних трансформацій. Розвиток освітнього лідерства має на меті реалізацію відповідних заходів, до яких входить як професійна підготовка так і розвиток керівників-лідерів навчальних закладів та їх лідерського потенціалу. Лідерський потенціал є соціально-психологічною властивістю особистості, яка відображує як ситуаційно обумовлену, так і незалежну від ситуації здатність індивіда до успішного здійснення лідерства. Рівень лідерського потенціалу визначається ступенем розвитку його індивідуальної (здібності, особистісні риси, цінності) та універсальної (досвід, навички, стилі лідерства, рольовий репертуар) складових. Лідерський потенціал також являє собою сукупність внутрішніх потреб, можливостей, засобів, ціннісного ставлення, які сприяють досягненню такого рівня інтеграції компетентності, відповідальності, активності і комунікабельності, що забезпечує провідний вплив на членів групи при спільному вирішенні завдань у різних видах життєдіяльності та задає позитивну спрямованість процесу професійного становлення [4, с. 325-327]. Лідерський потенціал особистості з позиції психологічного аналізу містить: комунікабельність, цілеспрямованість, відповідальність, наполегливість, мотивацію до успіху, урівноваженість, розсудливість, емпатію, позитивну самооцінку, упевненість у собі, щирість, рішучість, розвинуту інтуїцію, чутливість, готовність до ризику (інноваційність), критичність (до себе й інших) – та реалізується через емоційну, поведінкову та когнітивну гнучкість.

На нашу думку, готуючи керівників навчальних закладів, необхідно проводити тестування на визначення в людини лідерських якостей, які необхідні для ефективного виконання своєї управлінської роботи, і в подальшому спиратись на результати тестів для

корегування навчальної програми та забезпечення формування необхідних якостей на базі навчального закладу.

Модель розвитку лідерського потенціалу майбутніх керівників навчальних закладів у своїй основі має психологічне забезпечення, змістом якого є психологічний супровід. Психологічний супровід – це система цілеспрямованого впливу на розвиток професійної компетентності з врахуванням фахової підготовки, психологічного потенціалу та можливостей реалізації завдань, які стоять перед керівником навчального закладу. Структура психологічного супроводу поділяється на дві гілки: концептуальну та процесуальну. Концептуальний компонент містить у своїй основі принципи (науковості, послідовності та неперервності, спрямованості на професійні досягнення), функції (розвитку суб'єктивності, оптимізації професійної адаптації) та форми здійснення психологічного забезпечення (очна, дистанційна). Процесуальний блок виділяє три напрями діяльності: психодіагностика (здійснюється за допомогою лекцій, фокус-груп, дискусій), психокорекція (реалізується на основі індивідуальної діагностики), психопрофілактика (змістовим забезпеченням виступає професійно-психологічний тренінг розвитку якостей, необхідних для виконання ролі керівника-лідера) [5, с. 141-144].

Пропонуємо узагальнений перелік рис сучасного керівника-лідера навчального закладу:

- самостійність у прийнятті рішень та готовність за них відповідати;
- готовність до втілення нових якісних ідей у сфері освіти;
- вміння сприймати не тільки злети, але й падіння, робити висновки;
- чіткість, лаконічність у поставленні завдань перед колегами, впевненість у своїх діях;
- готовність до інноваційних підходів та прагнення до змін;
- здатність мотивувати до діяльності інших, вести за собою у вірному напрямку.

Готуючи керівників керівників навчальних закладів основним є дати зрозуміти студентам, що важливе не конкретно володіння сукупністю управлінських знань і вмінь, а високий рівень розвитку лідерських якостей. Основним завданням є спрямувати управлінську діяльність керівника на підтримку колективу, а не на одноосібне керування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сучасний тлумачний словник української мови : 50000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : Школа, 2006. – 632 с.
2. Сазоненко Г. Суспільство знань: "еліта" чи "лідерство"? / Сазоненко // Управління освітою. – 2014. – № 2. – С.12-17.
3. Педагогічний менеджмент : проблеми і перспективи вищої школи / [В. В. Хачванкян та ін.] ; під ред. В. В. Хачванкяна ; Донец. ун-т економіки та права, Донец. нац. ун-т, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Н. І. Туган-Барановського. – Донецьк : ДонУЕП, 2012. – 154, [1] с.
4. Калашникова С. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки управлінців-лідерів в умовах сучасних суспільних трансформацій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.06 / Калашникова С. А. – К., 2011. – 462 с.
5. Міляєва В. Р. Змістовно-структурна модель психологічного забезпечення системи підвищення кваліфікації державних службовців / В. Р. Міляєва // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2011. – № 11–12. – С. 137-144.

Ю. А. Дергачева

Развитие лидерских качеств в процессе формирования профессиональной компетентности руководителей учебных заведений

В статье исследуется феномен лидерства в процессе формирования профессиональной компетентности руководителей учебных заведений. Раскрыта сущность понятия "лидерство" и представлена модель развития лидерского потенциала будущих руководителей-лидеров. Определен перечень качеств, которые необходимы руководителю-лидеру учебного заведения для осуществления управленческой деятельности.

Y. Dergachova

Leadership skills development in the process of formation professional competence of the heads of the educational institutions.

The article explores phenomenon of leadership in the professional competence formation of the heads of the educational institutions. The essence of the concept "leadership" was examined and the model of leadership potential of the future heads-leaders was presented. There was outlined the list of qualities that are necessary for the head-leader of the educational institution for realization of management activity.